

Våras det för fortbildningen?

Alla är överens om att det är nödvändigt för hälso- och sjukvården att läkarna vidmakthåller och utvecklar sina kunskaper. Varför händer det då så litet på fortbildningsområdet? Fortfarande saknas en juridisk reglering av rättigheter och skyldigheter i fortbildningen, en säker ekonomisk grundval och en samlad överblick över det utbud av fortbildningsaktiviteter som ändå finns.

Det är snart tjugio år sedan läkares fortbildning senast granskades i en offentlig utredning, och den utredningens förslag förverkligades aldrig. Om man plockar fram ett gulnat exemplar av utredningens slutrapport från 1979, kan man konstatera att vissa grundproblem är precis desamma. Men trots allt har en viss förändring skett i begrepp och attityder som pekar på att dödläget kanske ändå kan brytas.

Hur man skall finansiera fortbildningen hör fortfarande till de olösta problemen. Staten har konsekvent hävdats att det är arbetsgivarnas sak att betala för arbetstagarnas fortbildning. Landstingen har i princip accepterat det synsättet men har alltid varit obenägna att ge en juridisk form åt åtagandet.

Deras representant i Landstingsförbundet valde till och med år 1978 att hoppa av utredningen: Fortbildningen såg ut att bli ett dyrt kalas, och det var säkrast att inte vara kvar, när notan kom på bordet. I praktiken hoppades landstingen att läkarna själva skulle kunna ordna sin fortbildning i samarbete med läkemedelsindustrin.

Under 1980-talet var det dominerande synsättet att fortbildning var en rättvisefråga. Alla personalkategorier skulle få lika mycket, och var det någon som skulle få mer, så var

det grupper som hade kort grundutbildning.

Doktorerna, som hade så dyra skolor, antogs redan kunna det de behövde. Landstingen var nog på det klara med att det inte förhöll sig så – de såg ju att helt nya medicinska metoder introducerades i den dagliga verksamheten – men de orkade inte stå emot opinionstrycket.

Idag har sådana uppfattningar inte längre någon högkonjunktur. Begrepp som kunskapsföretag och humankapital har vunnit insteg också i hälso- och sjukvården. Samtidigt har det skett en utveckling och fördjupning av fortbildningsbegreppet som gör det möjligt för landsting och läkare att föra en mer meningsfull diskussion.

Läkarna använde tidigare gärna ordet efterutbildning i stället för fortbildning. Det avsåg endast, eller i varje fall i första hand, medicinska kunskaper och lämnade utanför sådant som ledarskap, administration och ekonomi. Den etablerade formen för kunskapsöverföring var kurser och konferenser, och mer vardagliga pedagogiska grepp som auskultation, utbytestjänstgöring, samtalsgrupper och läkemedelsinformation på arbetsplatsen uppmärksammades inte – för att inte tala om ännu okända möjligheter som interaktiva datorprogram och elektroniska nätverk.

Det fanns en fokusering på antalet externa utbildningsdagar per läkare som – det måste konstateras i efterhand – bidrog till att läkare och landsting hade svårt att finna en gemensam utgångspunkt.

Läkarförbundet har i sitt fortbildningsprogram klart markerat att det numera använder ordet fortbildning, och däri inneslutes såväl olika

kunskapsområden som olika pedagogiska former. Förbundet har också både i programmet och i sin »Vägvisare» för utvecklingssamtal gjort klart att fortbildningen utgår från verksamhetens behov.

I den internationella debatten om fortbildning (Continuing Medical Education) kan man se, att det som händer i Sverige inte är ett isolerat fenomen. Det finns debatt och forskning både om »hur läkare lär» och i vilken utsträckning som fortbildningen resulterar i konkreta förändringar i vården.

Enigheten verkar vara stor om att läkare är mest motiverade att söka och ta till sig kunskaper som är relaterade till problem i deras vardagsarbete. Då är också sannolikheten störst för att utbildningsinsatsen skall ge praktiska resultat. Det finns en klar tendens bort från katederföreläsningar, där ämnesexperten avgör vad som är relevant, till ett problembaserat lärande med aktiva deltagare.

Den förnyelse som Läkarförbundet har gjort av sin fortbildningsfilosofi har öppnat för den dialog som förbundet tillsammans med Läkarsällskapet sedan någon tid för med Landstingsförbundet om läkares fortbildning. Ännu är samtalet något trevande, men det pågår i alla fall. Och det är förhoppningsvis ett vårtecken efter en lång vinter.

Ulf Schöldström

Ulf Schöldström